

בעניין ברכת מאכל המכונה "טורטייה" ובגדר פת הבאה בכיסנין מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין

שיעור ליל שבת הגדול - פרשת צו תשע"ה

מאכל המכונה "טורטייה" ישנם אופנים שונים להכנתו, והנידון שלפנינו הוא לגבי מקומות בהם המאכל מיוצר מקמח חיטה, ודרך בני אדם למלאות בתוכה מיני אוכל שונים, כגון ירקות, ביצים, בשרים טחונים למיניהם, דגים וכדומה. והנה לכאורה בהשקפה ראשונה היה מקום לומר דהואיל והיא עשויה מקמח חיטה ויש לה תוריתא דנהמא, ובלילתה עבה, הרי שיש בה את כל התנאים של פת ויש לברך לפניה ברכת המוציא ולאחריה ברכת המזון, וזאת אף אם במקרה שלא קבע סעודה על "הטורטייה", ודינה כדין פת גמורה שהאוכל ממנה אפילו כל שהוא מברך לפניה ברכת המוציא.

אמנם יש לעיין בכל זה, היות וכפי המצוי דרך אכילתה של ה"טורטייה" הוא בצורה של עראי, והיינו שאין האנשים רגילים לאכול אותה בדרך קביעות סעודה, אלא בדרך עראי להשקיט את רעבונם, ואף שפעמים כתוצאה מאכילה זו הם מדלגים על סעודה, מ"מ צורת הדבר היא כאכילת עראי ולא כאכילת קבע, וכמו שישנם אנשים שבשעות הבוקר אוכלים חתיכת עוגה, ועל ידי זה משקטים את רעבונם.

ואף שקיימא לן שהאוכל אפילו פירור מפת גדולה צריך לברך עליו המוציא, זהו דוקא כאשר הפת הגדולה מוגדרת כפת גמורה, אמנם "טורטייה" זו יתכן ומוגדרת כפת הבאה בכיסנין, שרק כאשר אדם קובע סעודתו עליה מברכת ברכת המוציא, אך כל זמן שאוכל אותה שלא בדרך קביעות סעודה מברך עליה בורא מיני מזונות. ואף שלכאורה הדברים נראים כמחודשים, אמנם כאשר מעיינים היטב בסוגיא דפת הבאה בכיסנין, נראה יותר שהברכה הראויה ל"טורטייה" היא ברכת בורא מיני מזונות, וכפי שיתבאר להלן.

מהמינים המוזכרים בראשונים מברכים בורא מיני מזונות ולא המוציא אא"כ קבע עליהם סעודה.

וע' בגר"ז סי' קס"ח סי"ב, ובדגול מרבבה וברעק"א על השו"ע סי' קס"ח ס"ח שהבינו בשיטת הב"י דכיון דמספקא לן איזה מהשיטות היא השיטה המחזורת לכן מספקא לן לפי כל שיטה האם מין זה הוא פת גמורה או פת הבאה בכיסנין, והיינו דיתכן שכיסים הממולאים שלדעת ר"ח יש לו דין פהב"כ ולרש"י והרמב"ם דינו כפת גמורה, וכן להיפך, ולכן מספק יש לברך על כל מין ממינים אלו בורא מיני מזונות, וכתב בה"ל סי' קפ"ח ס"ח ד"ה טעונים דלפ"ז גם אם אוכל מינים אלו בסוף הסעודה יש להסתפק אם לברך עליהם, דשם דינם כפת והאוכל פת באמצע הסעודה פטור מברכה, אך שם דינם כפהב"כ וצריך לברך עליהם, ולכן מספק לא יברך, ועיי"ש מש"כ דאם אוכל דברים הממולאים בפירות המברך לא הפסיד. [ועי' לקמן אות ה' עוד נפק"מ בדין זה]. ועיי"ש שהביא את דעת המאמר מרדכי הסובר דלא נחלקו השיטות ביניהם במהות פת הבאה בכיסנין אלא רק בביאור התיבות "פת הבאה בכיסנין" והיינו דלכו"ע כל פת שאינה באה לשובע אלא לקינוח ותענוג דינה כדין פהב"כ, ומאידך כל פת הבאה לשובע דינה כפת גמורה אלא דנחלקו באיזה סוג פת איירי הגמ' שקראה לזה בשם פת הבאה בכיסנין, אבל לענין דינא אין ביניהם מחלוקת כלל.

ראיות מדברי הראשונים לדברי המאמר מרדכי שאין מחלוקת במהות פת הבאה בכיסנין
ג. והנה לכאור' יש לדון ולסייע לשיטת המאמר מרדכי אב"א מראה ואב"א מסברא, דהנה יעויין בדברי הראשונים בביאור

מחלוקת הראשונים בהגדרת פת הבאה בכיסנין

א. איתא בגמ' ברכות דף מב. רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכיסנין, כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיכו, אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכיסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא, אמר להו אין הלכה כרב מונא.

ועוד שם בגמ' איתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא, שאני התם דקבע סעודתיה עליהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עליהו לא.

ומבואר בגמ' זו דפת הבאה בכיסנין ולחמניות מברכין עליהם בורא מיני מזונות, ואם קבע סעודתו עליהם ברכתן המוציא. ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ'. ומצינו בזה ג' שיטות: א. שיטת הר"ח – שפירש דפת הבאה בכיסנין זוהי פת העשויה בצורה של כיסים ממולאים. ב. שיטת הרמב"ם ורש"י – דזוהי פת המעורבת עם תבלין או מיני מתיקה. ג. שיטת הערוך בשם רב האי – דהוא כמין כעכין דקין שכוססין אותן.

דברי האחרונים בהכרעת הדין במחלוקת מהי פת הבאה בכיסנין

ב. וכתב הב"י דכיון שמצינו מחלוקת בדין זה אמרינן דספק ברכות להקל, ולכן אנו נוקטים לקולא כדעת כולם ועל כל אחד

הסוגיא דבפת הבאה בכיסנין שהזכירו בתוך דבריהם כמה דוגמאות, ועי' טור סי' קס"ח שהביא את ג' השיטות המובאות בראשונים בהגדרת פהב"כ ומיד בסמוך הביא דין לחמניות רכות שגם הן פהב"כ [והן סוג אחר לגמרי], ומקורו הוא בגמ' בסוגיין שהביאה דין פהב"כ ובסמוך דין לחמניות, וכן הוא בשבולי הלקט סי' קנ"ט, שהזכיר דכובא דארעא ולחמניות ופהב"כ אי קבע סעודתו על פת ואח"כ הביאו לפניו אלו לקינוח סעודה מברך עליהם במ"מ, ומבואר מדבריו דלחמניות ופת הבאה בכיסנין הם שני מינים נפרדים, ובכל זאת מתייחסים לכל המינים הללו כדין פהב"כ.

וע"ע ברשב"א דף מא: ד"ה נמצא שהעתיק את פרש"י ופירוש הר"ח בהגדרת פת הבא בכיסנין, ולכאור' ריהטת דבריו מורה שהבין אין מחלוקת ביניהם בעצם הדין וכל המחלוקת היא מה הביאור בדברי הגמ' שכינתה את המאכל בשם "פת הבאה בכיסנין".

ראיות לדעת המאמר מרדכי מדברי גדולי האחרונים

ד. וכן מצינו לכמה מגדולי האחרונים שנקטו כן כדבר מוחלט: א. הדרך החיים – וז"ל בהלכות ברכות אות ג' [נדפס בהגדת מעשה ניסים – וכעת בספר דרך החיים השלם], פת שאין דרך העולם לקבוע עליו סעודה ולא לאכול ממנו שיעור שביעה נקרא פת הבאה בכיסנין כמו לעקוף שנילוש ברוב דבש ומיעוט מים, או עיסה שנילוש במי פירות או בבצים, או פת שנילוש במים וממולא בפירות כמו שעושין בפורים או קיכלי"ך יבשים אף שנילוש במים מברך במ"מ. ועיי"ש בקו"א שהביא את דברי הט"ז והמג"א שביארו את דברי הבי"ד דהלכה כדברי כולם להקל משום דמידי דרבנן הוא, והקשה דהא ברהמ"ז דאורייתא, עיי"ש מש"כ בזה, [ויש להוסיף ולהקשות דהרי פהב"כ דינה כלחם גמור לענין חיוב חלה דאורייתא ולענין מצה דאורייתא]. וכתב לתרץ וז"ל נראה מזה דעיקר טעם הפטור בפת הבאה בכיסנין הוא משום דכיון שעל פת כזו אין רגילים לקבוע עליו סעודה לא חשוב לברך עליו המוציא וג' ברכות, ולפ"ז הכל תלוי בראות עיני המורה וכל שהוא פת שאינו מדרך העולם לקבוע עליו סעודה לפי ראות עיניו יש לו דין פהב"כ ועיי"ש שהאריך בביאור דין זה. ב. גם בשו"ת בית אפרים אור"ח סי' י"ב כתב בתוך הדברים לבאר את דברי הבי"ד שאין מחלוקת בין השיטות השונות בראשונים וז"ל "ולא פליגי בעיקר הדין רק בפתרון מילת כיסנין" יעו"ש. ג. וכן נקט הערוך השולחן סי' קס"ח ס"ה.

ראיות ממנהג העולם דהעיקר כדברי המאמר מרדכי

ה. [א]. מנהג העולם דהאוכל בזה אחר זה עוגה מתוקה שיש בתוכה מילוי וכעכים [המכונים קרקרים] מברך במ"מ ואינו נוטל ידיו. ולכאור' לדעת האחרונים [הגר"ז ורעק"א ומשנ"ב] היה צריך לברך המוציא וליטול ידיו, דלכאור' לסברתם והכנתם בדברי הבי"ד הטעם דאין אנו מברכים על מציות [קרקרים] המוציא הוא, דאנו חוששים שמא הלכה כדעת הערוך דס"ל שברכתו במ"מ, והא דאין אנו מברכים על עוגה מתוקה המוציא דשמא הלכה כדעת הרמב"ם ורש"י הסוברים דברכתו במ"מ, וא"כ באופן זה שאוכל

בזה אחר זה שני מינים שממנ"פ יש לברך עליהם המוציא, היה בדין לברך המוציא, ואף את"ל דלא מברכין המוציא דאכתי לא נפקינן מידי ספק דסו"ס יתכן דדעת המאמר היא הדעה המחזורית, מ"מ אמאי לא נוטלים ידים [בלי ברכה] לצאת ידי ספק פת. [וע' גר"ז סי' קס"ח סו"ס י"ב ובסידור פ"ב שכתב שבעל נפש הרוצה להחמיר על עצמו לא יאכל מאכל שהוא ספק פהב"כ אלא"כ אוכלו בתוך הסעודה למזון ולשובע]. ולכאור' הטעם הוא דנוקטים לעיקר דכל פת שאינה באה לשובע אלא לתענוג וקינוח סעודה ברכתה במ"מ ודינה כפהב"כ.

[ב]. השוטה קפה ואוכל גם עוגה משתדל להקדים את הברכה על העוגה ואח"כ על הקפה, כדיני קדימה המבוארים בשו"ע סי' רי"א ס"ג. ולכאור' אם חיישינן שהעוגה היא בספק פת היה לנו לחוש שמא שתיית הקפה הרי היא כשתיית קפה באמצע סעודת פת שהיא נטפלת לפת ופטורה מברכה, ואף שהדבר עדיין ספק מ"מ היה מן הראוי להשתדל להקדים את שתיית הקפה לפני אכילת העוגה [ועיי' שו"ת אור לציון ח"ב פרק י"ב סעיף י"א שכתב להזהר בזה מחמת טעם זה]. וכן יש לדון דבכל אופן שאוכל פהב"כ עם שאר מיני לפתן שכתבו הפוסקים דבאופנים מסויימים נחשב שיעור הפהב"כ כשיעור שקובעין עליו סעודה, ולכאור' בכל גווני היה צריך להקפיד לאכול את מיני הליפתן קודם לפהב"כ שהרי על צד שפהב"כ דינה כלחם גמור היו צריכים מיני הליפתן להפטר בברכת הפהב"כ דומיא דסעודת פת דכל הדברים הבאים ללפת הפת נפטרים בברכת הפת. [אמנם אפשר לדחות ולומר דבדר"כ השוטה קפה עם עוגה אין שתייתו באה לשרות את האכילה וא"כ אפשר שבכה"ג מן הדין היה צריך לברך על שתיה זו אף בתוך הסעודה כמבואר בשו"ע סי' קע"ד ס"ז ובפוסקים שם, וכן באופן שאוכל מיני לפתן עם העוגה היה צריך לברך על לפתן זה אם היה אוכלו בתוך הסעודה].

[ג]. מנהג בני אשכנז לברך על מצה בכל השנה ברכת המוציא לחם מן הארץ [דלא כמנהג הרבה מבני ספרד המברכים על מצה בשאר ימות השנה בורא מיני מזונות] ואף אם אוכל שיעור שאין דרך בני אדם לקבוע עליו סעודה, והטעם בזה דאנו דנים את המצה כפת גמורה, ולכאור' יל"ע אמאי לא חששו לדעת הערוך בשם רב האי המובאת בב"י ובשו"ע שפת שכוססין אותה הרי היא בכלל פת הבאה בכיסנין וברכתה במ"מ [ושזהו באמת טעם מנהג בני ספרד שהוזכר לעיל לברך עליו במ"מ לחוש לדעה זו], אלא טעמא דכיון שהרגילות היא לאכול מצה לאכילת שובע תו אין עליה שם פהב"כ אלא שם פת גמורה וברכתה המוציא.

וחזינן דאין אנו מפרשים כפשוטו דכל פת שכוססין אותה ברכתה במ"מ אלא שאנו נוטים לפרש דפת כזו שאינה באה לשובע אלא לאכילת תענוג אזי אם כוססין אותה זהו סימן דנחשבת כפת שאינה באה לשובע. אבל היכי דברור לן שבאה לשובע ברכתה המוציא בודאי. וא"כ יש ללמוד לשיטה זו גם בהיפך שכל פת שאינה באה לשובע אין אנו מתחשבים בזה שאינה פת שכוססין אותה ונימא שבגלל כן ברכתה המוציא אלא

דנים כל מקרה לגופו ואם ניכר לנו שהפת באה לקינוח ברכתה במ"מ אף שאינה נאכלת בדרך כסיסה.

בביאור הטעם שאין מחלוקת לדינא בין השיטות מה היא סת הבאה בכיסנין

ו. ובביאור טעם הדבר דבאמת אין מחלוקת לדינא בין השיטות אלא רק בביאור התיבות "פת הבאה בכיסנין". נראה דכיון שפת הבאה בכיסנין שם פת עליה לכל דיני תורה ומדאורייתא חייבת בחלה וכו' וכפי שכתב הכס"מ פ"ג מברכות ה"ט, אלא כיון שאינה באה לשובע נתנו לה חכמים שם של "פת הבאה בכיסנין", ואמרו דכל פת שאין דרך בני אדם לקבוע עליה סעודה אינה נקראת פת גמורה ולא מברכין עליה המוציא וברכהמ"ז אלא א"כ קבע סעודתו או שדרך בני אדם לקבוע סעודתו [וכפי המבואר בפוסקים].

וז"ל הכס"מ שם "הלכך ע"כ דלאו במידי דמיקרי לחם תליא מילתא אלא לא קבעו חכמים לברך המוציא וג' ברכות אפילו בכזית אלא בלחם שדרך בני אדם לקבוע עליו דהיינו בעיסה שנילושה במים לבד בלי שום תערובות, אבל כל שיש בה שום תערובות ממי פירות או תבלין כיון שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתן עליו לא חייבוהו לברך המוציא וג' ברכות אא"כ אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו והוא שיהיה טעם התערובות ניכר בעיסה דומיא דעירב בה מיני תבלין שטעמם ניכר בעיסה, וזה נראה עיקר, עכ"ל.

ועי' בחידושי הרשב"א ברכות דף לח: ובריטב"א שם בדף מב. במה שביארו את החילוק בין היכי שקבע עליו או שלא קבע, והיוצא מדבריהם דפת הבאה בכיסנין היא סוג פת כזו שמחד נידונית כפת גמורה ומאידך נדונית כדין דייסא [והיינו כדין מיני מזונות שלא בצורת פת], והאדם לפי סוג אכילתו נותן לפת את שמה, יעו"ש.

ולפי כל הנ"ל מובן היטב שתלוי הדבר בעיני חכמים שבכל דור ודור לקבוע מהי פת הבאה לשובע ומהי פת הבאה לתענוג וקינוח^א, ויתכנו מקרים בהם הדבר משתנה בין עם לעם ומדינה למדינה ובין תקופה לתקופה^ב.

הברכה על מיני מציות [המכונים קרקרים]

ז. יש להסתפק במיני מציות [המכונים קרקרים] שיש מהם שסדר עשייתם כעין עשיית מצה רגילה וישנם סוגי מציות שהם עשויים באותו אופן בכמות ויחס שווה בין הקמח והמים וכו'.

^א ובשנים עברו היה מצוי מאכל המכונה "בייגל" שהיה נמכר בצורות שונות ומבחוץ היה נראה בצבע חום, והורו כמה מגדולי ירושלים זצ"ל [ובהם דו"ז הגרש"ז אויערבאך זצ"ל] שיש לברך עליהם בורא מיני מזונות, ואף שלפי סדר עשייתם היה מתאים יותר לברך עליהם המוציא, מ"מ סברו הגאונים זצ"ל שכיון ש"בייגל" זה אינו בא לאכילת קבע ושובע ולא משמש כמאכל להשקט רעבונו, ממילא אין לו שם לחם ודינו כפת הבאה בכיסנין.

^ב ומתוך הבנה זו מתבאר היטב לאידך גיסא, מדוע יש לברך ברכת המוציא על אותם לחמניות המכונות "מזונות", דכיון שהם באים לאכילת שובע ולא לאכילת עראי דינם כפת גמורה ולא כפת הבאה בכיסנין.

כמו מצה רגילה מה תהא ברכתם, שהרי קיימ"ל דהאוכל פירור מלחם גמור מברך עליו המוציא לחם מן הארץ וה"ה לאכול חתיכת מצה קטנה הבאה ממצה גדולה דמברך המוציא וא"כ אפשר דה"נ נימא שמציה כזו הדומה למצה יצטרך לברך עליה המוציא.

ונראה שברכתה היא בורא מיני מזונות והואיל ודרך רוב בני אדם לאכול מציות אלו שלא לקביעות סעודה אלא בתורת אכילת עראי לכן אף שהעיסה נעשית באותו אופן ממש, מ"מ המצה הגדולה ברכתה המוציא [ואף על חתיכת מצה קטנה הבאה ממצה גדולה יברכו המוציא] ואילו על מציה יברכו במ"מ. ואף שלכאור' בהשקפה ראשונה נראה הדבר כמתמיה, יש להביא ראיה לדבר מדברי המשנ"ב סי' קס"ח ס"ק צ"ד גבי פשטידא המומלאת בשר שברכתה המוציא וכתב ע"ז המשנ"ב ונראה פשוט דאם עשויין ריקין קטנים ומעורב בהם פתיתין של בשר וניכר שאין עשויים כי אם לקינוח אחר הסעודה דינו ממש כפת שמעורב בפירות ובשאר מיני מתיקה דאינו מברך עליהם ברהמ"ז בדלא קבע עליהו. וחזינן להדיא מדבריו דעל אותו סוג עיסה יש שוני בברכה והדבר תלוי בצורה החיצונית של המאפה. [ועיין בספר אורחות רבנו חלק א' הנהגות אר"ח אות נ"ט, שמרן החזו"א זצ"ל הורה לברך על מציות קטנות במ"מ].

והביאור בזה הוא ע"פ כל מה שנתבאר לעיל, שעיקר הסברא דפהב"כ ברכתה במ"מ כיון שאינה נאכלת לשובע ולקביעות סעודה, וא"כ י"ל דיש בזה הבחנה נוספת והיינו דפעמים הקובע את דרך בני אדם ורגילותם באכילה הוא הסוג שממנו הפת עשויה, ופעמים שצורת הפת גם היא משמשת כסימן אם דרך בני אדם לאוכלה לשובע או לאו, וה"נ בנידו"ד כיון שהמאכל בצורה זו אינו בא לאכילת שובע אלא לאכילת עראי דינו כדין פהב"כ.

הברכה על מיני מאפה המכונים "קרוטונים"

ח. ולפ"ז נראה דה"ה מיני מאפה החתוכים בצורת ריבועים קטנים [המכונים קרוטונים] שדרך בני אדם ליתנם במרק או בסלט, ויש העושים אותן מחתיכות לחם גמור [והיינו שלוקחים פרוסת לחם וחותכים אותה לריבועים קטנים ואופים אותם בתנור, ויש שגם מטגנים את החתיכות הקטנות בשמן, יש המטגנים בשמן עמוק ויש המטגנים בשמן שאינו עמוק]. והנה אם חתיכות הפת שבאו מפת גדולה נאפו בתנור הרי שברכתן המוציא [כמבואר בשו"ע סי' קס"ח ס"ט]. ואם נטגנו בשמן עמוק יש להבחין בזה בין אם החתיכות גודלן כזית שאז ברכתן המוציא דלא אבד מהם תוריתא דנהמא, משא"כ אם החתיכות קטנות מכזית דאז טיגון בשמן עמוק מפקיע מהם שם פת וברכתם במ"מ, ואם נטגנו בשמן שאינו עמוק תלוי הדבר במחלוקת הפוסקים אם טיגון בשמן שאינו עמוק דינו כאפיה או כבישול, עיין מג"א סי' קס"ח מובא במשנ"ב שם ס"ק נ"ו ועי' חזו"א סי' כ"ו סק"ט ולכן יש לאוכלו רק בתוך הסעודה. אבל אם ייצרו באופן מיוחד "קרוטונים" כנ"ל והיינו שלא באו מלחם גמור אלא נאפו בצורה זו של ריבועים מתחילה, נראה דברכתן תהיה בורא מיני מזונות, דבאופן כזה אין דרך בני אדם לקבוע עליהם סעודה

הברכה שיש לברך על "טורטייה" העשויה מקמח חיטה

יא. לפי כל מה שנתבאר לעיל יש לדון ולומר שהואיל ומאכל זה המכונה "טורטייה" אינו מאכל שבני אדם אוכלים אותו לשובע נפשם כדוגמת פת, אלא עיקרו בא להשקיט את רעבונו של האדם, וכל צורת אכילתו היא במטרה של אכילת עראי, לכן אין עליו שם פת גמורה, אלא פת הבאה בכיסנין, ויש לברך לפניו בורא מיני מזונות, ורק אם קובע עליה סעודה יש לברך המוציא. וכל זה הוא גם בגוונא שמי שאוכל את אותה "טורטייה" מדלג מחמת אותה אכילה על פת שחרית וכדומה, מ"מ אכתי עיקר צורת אכילתה הוא בדרך של עראי להשקיט את רעבונו. [ואינו דומה כלל למאכל המכונה "פיצה" ששם עיקר צורת המאכל הוא לשבוע, ולכן אף שיש אינשי האוכלים מאכל זה בדרך הילוכם ברחובות עיר, אינו מגרע מעיקר מטרת אכילתו הבאה לשובע ולהיות עיקר סעודה ולא רק להשקיט את רעבונו, ודו"ק].

העולה מכל הנ"ל

א. חזינן מדברי גדולי הפוסקים שנקטו לעיקר שההגדרה מה היא פת הבאה בכיסנין אינה קשורה בהכרח לחומרים מהם מיוצרת הפת, אלא בעיקר למה פת זו משמשת, ויתכנו אופנים שונים כאשר מאותם חומרים מייצרים סוגים שונים של פת, שבמקרה אחד יברכו על פת זו המוציא ובמקרה אחר יברכו בורא מיני מזונות. [אות א' – ו'].

ב. מיני "מציות" העשויים כמצה ברכתם בורא מיני מזונות, אף שאופן עשייתם והרכב החומרים שמהם עשו את העיסה הוא זהה. והטעם כיון שבצורתם כעת הם באים לאכילת עראי ואין דרך בני אדם לאכול "מציות" אלו על מנת לשובע מהם. [אות ז'].
ג. מיני מאכל המכונים "קרוטונים" המיוצרים במיוחד בצורה של ריבועים קטנים, ברכתם בורא מיני מזונות, אף שאם הם יבואו מלחם גדול תהיה ברכתם המוציא כברכת הלחם. [אות ח'].
ד. יש לידע שבהרבה מן המקרים "קרוטונים" מוגדרים כטפל לעניין ברכה, ולכן אין לברך עליהם אלא על העיקר, ולכן כאשר הם באים בתוך מרק או סלט, אין לברך עליהם כלל. [עיין אות ט'].

ה. גם מאכל המכונה "שקדי מרק" כאשר הוא נאכל בתוך מרק, אין לברך עליו כיון שיש לו "דין טפל" [עיין אות ט'].

ו. מאכל המכונה "בורקס" ברכתו בורא מיני מזונות [אות י'].
ז. נראה שמאכל המכונה "טורטייה" העשוי מקמח חיטה ובלילתו עבה ויש לו תוריתא דנהמא, מ"מ ברכתו היא בורא מיני מזונות, והטעם כיון שעיקר מאכלו הוא בדרך עראי, ואין דרך בני אדם לאכול מאכל זה לשובע, אלא כדי להשקיט את רעבונו, ונתבאר מדברי גדולי הפוסקים שבכ"ג יש לדון שאין למאכל מסוג זה שם של פת גמורה, אלא דינו כפת הבאה בכיסנין, ורק אם אכן יקבעו סעודה על מאכל זה יברכו לפניו המוציא ולאחריו ברכת המזון. [אות י"א].

ואין באים לאכילת שובע. גם נראה דאם אפו חתיכות פת במטרה מפורשת כדי לעשותם "קרוטונים" דברכתן במ"מ, דלכא' אין אנו מתחשבים בזה שהם נעשו בכ' שלבים: [א]. אפיית פת. [ב]. חיתוך לחתיכות קטנות.

מיני מאכל המכונים "קרוטונים" ו"שקדי מרק" דינם כטפל לעניין ברכה

ט. וכל זה באופן שאין לדון בהם דין טפל, דיתכנו אופנים בהם הקרוטונים משמשים כטפל, דבזה בכל גיוני אין לברך עליהם כלל, כדין עיקר וטפל המבוארים בס' רי"ב. וכגון קרוטונים הניתנים בתוך סלט ירקות, שהם ממש בגדר טפל. וכן קרוטונים הניתנים בתוך מרק יש להם "דין טפל" שהם באים כעין תיבול של המרק, דאין מטרת אכילתם כדי לשובע מהם, אלא עיקר מטרתם להטעים את המרק, והוא הדין והוא הטעם שגם מאכל המכונה "שקדי מרק" הנאכל בתוך המרק יש לו "דין טפל" שעיקר מטרתו היא כנ"ל היא להטעים את המרק, ובכ"ג יש לדמותו למאכל המכונה "שניצל" המצופה בפירורי לחם, וברכתו היא שהנ"ב, והטעם בזה הוא שפירורי הלחם שמצפים המאכל, באים כדי להטעים אותו וכעין תבלין הבא לתת טעם משובח במאכל, שודאי דינו כטפל, אף שרוצים וחפצים בזה שיתן עם טוב במאכל, וה"ה אותם פירורי לחם המצפים את השניצל מטרתם לשמש כעין תבלין להטעים את המאכל. ולכן גם אותם קרוטונים ושקדי מרק יש להם דין טפל כאשר הם ניתנים במרק וכדומה, ואין לברך עליהם כלל וככל דין עיקר וטפל.

הברכה על מיני מאפה המכונים "בורקס"

י. מאפה המכונים "בורקס" עשוי מבצק עלים וממלאים אותו במינים שונים כגון תפוחי אדמה או גבינה או שאר ירקות וכדומה. ויל"ע מה ברכתו, והנה בצק עלים נעשה מקמח מעורב עם כמות גדולה של מרגרינה ועושים ממנו סוגי מאכלים שונים, ויל"ע אם ריבוי השמן שבתוכו נותן לו שם של פהב"כ או דינו כפת גמורה. ולכא' תלוי הדבר אם דרך בנ"א לאכול מיני מאפה מעין אלו לשובע כדוגמת פת או דאינם באים אלא לאכילה של קינוח ותענוג. [ושמענו דישנם מאפיות המקפידות להכין בצק שרובו שמן או מרגרינה כדי שיהיה בדין עיסה שנילושה רובה במי פירות וכמבואר בפוסקים ס"י קס"ח ס"ז].

והנה אם הבצק הוא מסוג כזה שדרך בני אדם לאכול אותו לשובע, מ"מ יתכן מאד שהדבר יהיה תלוי בצורה בה נאפה "הבורקס" דאם נאפה בחתיכות קטנות שדרך בנ"א לאוכלן לאכילת עראי, תהיה ברכתם במ"מ והוא ע"פ מש"כ לעיל באות ז'. ואם נאפה בחתיכות גדולות באופן שדרך בני אדם לאוכלן לקביעות סעודה, בזה יש לדון ע"פ דברי הט"ז ומג"א סו"ס קס"ח גבי פשטידא הממולאת בבשר או בגבינה שדעת הט"ז שדינא כפהב"כ ודעת המג"א שדינא כפת גמורה והכריע הבה"ל כדעת מג"א, ויש לדון עוד אם סוג הבצק שעשוי עם הרבה שמן יכול לשמש כפת גמורה או שתמיד בא רק לאכילת עראי, וצ"ע.